

„De ez teljesen véletlenül alakult így...”
**Interjú dr. Somfai Magdolnával, a Pécsi Orvostudományi Egyetem
egykori hallgatójával**

Mesélnél kérlek a családról?

Apai nagyszüleim Schmidt György és felesége, Bingold Lujza, akinek apám szerint olasz gyökerei voltak. Apai nagyanyám tanítónő volt, Schmidt György pedig kántortanító Baranyaszentistvánon, ami a Baranya-háromszögben van, és Trianon után Horvátországhoz került. Nekik három gyerekük volt: apám, Somfai Jenő volt a legfiatalabb, volt egy bátyja, aki jogász lett és egy nővére, aki tanítónő. A két fiú Pécsen tanult a ciszterci főgimnáziumban. Míg a szülők Baranyaszentistvánon éltek, a három testvér egy Anna utcai albérletben lakott nagyon szűkös anyagi körülmények között. Apám, miközben a cisztereknél¹ érettségizett, a zenei konzervatóriumot is elvégezte, kiválóan zongorázott. Úgy szerzett zsebpénzt magának, hogy a némafilmek alá zongorázott a moziban, bátyja pedig latint és görögöt korrepetált diákoknak.

Anyai nagyszüleimet sajnos nem ismertem. Anyai nagyapám 1937-ben halt meg, nagyanyám 1940-ben, én 1941-ben születtem. Az anyai nagyapám, Timkó Gyula bánya-mérnök volt, a komlói bányának volt az igazgatója.²

1. kép – Somfai Jenő és Timkó Magdolna esküvői képe, 1931.
december 8.

2. kép – Somfai Jenő kezdő gyereksebszéként, 1930 körül

¹ A pécsi intézmény a Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma.

² Timkó Gyula és Somfai Jenő életrajza a *Komló Lexikon*ban található. GRÜNVALD Mátyás: Somfai Jenő. In: *Komló Lexikon*. Főszerk.: GRÜNVALD Géza et al. [Komló], 2025. 302–303.; GRÜNVALD Mátyás: Timkó Gyula. In: *Komló Lexikon*. Főszerk.: GRÜNVALD Géza et al. [Komló], 2025. 344.

Apám 1923-ban érettségizett a cisztereknek. Ekkor nyílt meg a pécsi egyetem, ami Pozsonyból került ide. Apám az első pécsi évfolyam orvostanhallgatója volt. Externistaként dolgozott a Gyógyszertani Intézetben Mansfeld Gézánál, aki nagyon szerette volna, ha apám ott marad, de ő gyereksebész akart lenni. El is került a gyermekklinika sebészeti osztályára. Egy hónapig Grazban volt tanulmányúton, ahol a gyermekortopédiát tanulmányozta, majd pár hónapig fölment Pestre is a szülészeti klinikára. Édesanyámmal, Timkó Magdolnával 1931-ben ismerkedett meg, de úgy gondolta, hogy a díjtalan gyakornoki fizetésre ő nem nőülhet. Ekkor leendő apósa felajánlotta neki a komlói bányarorvosi állást, amit apám el is vállalt. Otthagyta a kezdődő egyetemi karrierjét, kiment Komlóra. Szüleim 1931. december 8-án kötöttek házasságot a komlói katolikus templomban. Ezután apám elkezdte a bányarorvosi tevékenységét, és az addigi praxist számtalan dologgal egészítette ki. Mindaddig egy szobából állt a bányarorvosi rendelő. Vett egy fogászati széket, egy röntgenkészüléket, kialakított egy laboratóriumot. Megfelelő személyzetet vett föl. Elkezdett intenzíven foglalkozni a szilikózissal mint a legfontosabb foglalkozási megbetegedéssel. És nemcsak a bányászokat gyógyította, hanem a bányászok családtagjait is, szüléseket vezetett le, veleszületett csípőficamokat kezelt konzervatív módon. Időközben megszerezte a tisztiorvosi képesítést is. Egész életét a bányászokkal kapcsolatos tevékenységnek szentelte. Később létrehozta a sikondai, úgynevezett éjjeli szanatóriumot,³ ahova műszak után vitték a bányászokat fizioterápiás és hidroterápiás kezelésekre. Közben felvette a kapcsolatot a pécsi egyetem közegészségtani és a mikrobiológiai intézeteivel a szilikóziskutatásai miatt.

1945 előtt – nem tudom pontosan, mikor – apám megvett egy házat a Székely Bertalan úton, és átköltöztette oda a szüleit, akik egészen halálukig abban a házban éltek. Mindegyik kilencvennégnél magasabb kort élt meg. Nagymamám nagyon aktív volt. A ház mögötti hatalmas szőlőt teljes mértékben ő gondozta, nagyapám pedig egy harmóniumon játszott szinte reggeltől estig és Jókai-könyveket olvasott.

A háború alatt a bányászokat kivitték a frontra, apám velük ment. Kijevből sikerült visszafordítani őket. Apám ezután a bánya vezetését is ellátta egy ideig, mert nem volt más megfelelő szakember. A nagy átszervezésekkel azonban nem értett egyet, központilag meg akarták szüntetni a bányatárspénztárt, így otthagytuk Komlót. De nem sikerült egyenesen Pécsre érünk. Két évig Magyarországon volt körzeti orvos. Mindnyájan nagy örömmel éltünk abban a faluban. Majd megérkeztünk Pécsre. Apám a Magyar Államvasutaknál lett higiénikus főorvos, és a reuma-szakrendelést vezette. Közben elkezdett bedolgozni az egyetem Közegészségtani Intézetébe, ötödéven minket is oktatott. A 400 ágyas klinika

3. kép – Útlevél, 1936

³ Az intézmény a sikondai Bányászati Utókezelő és Éjjeli Szanatórium.

tervezésekor a hidroterápiás és fizioterápiás osztály kialakításához apám tanácsait is kikérték szakmai tapasztalata miatt. Később pedig oda nevezték ki, onnan ment nyugdíjba. Életének vége felé Komló díszpolgárává avatták, az egyetemen pedig Pro Universitate emlékérmet kapott. Mind a kettőnek nagyon örült.

Az 1940-es években megvett apám itt, a korábbi Petrezselyem utcában egy földszintes házat. Ez egy zárt utca volt, a déli oldalon is alacsony, földszintes házak voltak, és mi innen, az ablakból beláttunk azoknak a kis házaknak a kertjébe. A mostani Barbakán várak helyén két tenispálya és egy kosárlabdapálya volt, ahol én is rendszeresen sportoltam. Télen még korcsolyáztunk is a tenispályán kialakított korcsolyapályán. Apám már akkor tudta, hogy a városfalat ki fogják majd szabadítani. Azért vett itt házat, mert tudta, hogy ez a város legszebb helye lesz. Jogász bátyja, aki itt élt Pécsen, nagyon sokat segített az adminisztráció intézésében és az építkezés lebonyolításában. Apám még azt is megérte, amikor itt, az Aradi vértanúk útjának utolsó, Vécsey Károly⁴ ábrázoló szobrát avatták. Itt álltunk az ablakban, sortűz is volt, és nagyon boldog volt, hogy ebből az utcából mi lett végül. Amit ő elképzelt, az megvalósult.

Mesélnél magadról is?

Öt helyre jártam általános iskolába. Komlón az első osztályból egy fél évet jártam, utána a harmadik osztály feléig Magyarországon. Majd beköltöztünk a Szabadság útra. Azért kaptunk ott lakást, mert a Petrezselyem utcai házunkat államosították, így a harmadik osztály másik felét és a negyedik osztályt a Szabadság úti iskolába jártam. Mikor végül ide felköltöztünk, az Aradi vértanúk útjára, az ötödiket a zárdába jártam, majd ott megszűnt a felső tagozat. Az általános iskolát végül az Alkotmány utcai iskolában fejeztem be. A középiskolát a Leőwey Klára Gimnáziumban végeztem, majd 1959-ben érettségiztem.

Kizárásos alapon jelentkeztem az orvosi egyetemre. Apámban fantasztikus elhivatottság volt az orvosi pálya iránt, ebből én szinte semmit nem örököltem. Engem igazából a zene, az irodalom, a képzőművészet érdekelt. Jogász vagy pedagógus nem akartam lenni, akkor legyen az orvosi, az 6 év, hiszen tanulni szeretek. Föl is vettem az orvosi egyetemre.

1959-ben ott kezdtünk mi is, abban az épületben, ahol 1923-ban megnyílt az egyetem.⁵ Akkor ott volt a biofizika, a biokémia, a biológia és az élettan. Állandóan stafétáztunk egyik épületből a másikba. Az anatómia és a kórbonctan a Dischka Győző utcában volt. A Rauss-féle Mikrobiológiai Intézet és Méhes Gyusza bácsi Gyógyszertani Intézete a megyei kórház területén egy emeletes épületben volt.

Az idegklinikán volt Környey István, aki egy fantasztikus ember volt. Soha ki nem mondta azt a szót, hogy Szovjetunió. A cári Oroszország helyén ideiglenes funkcionáló állam, ezt használta. Mindig fekete öltönyben és fekete nyakkendőben járt. Kolozsvárról került ide. Az ideggyógyász professzori, az idegsebész professzori és a pszichiátriai professzori munkát, amit ma három külön intézet három különböző professzora végez, azt ő egyszemélyben csinálta. A gyerekklínika vezetője Kerpel-Fronius Ödön volt.

Romhányi György a Kórbonctani Intézetben tartotta fantasztikus előadásait. Érdekeség, hogy az első sorból egy állatorvos is végighallgatta az előadásokat. Szentágothai

⁴ Vécsey Károly (1803–1849) honvéd vezérőrnagy, az aradi vértanúk egyike. Rigó István szobrász Vécsey Károlyt ábrázoló munkáját 1997 októberében avatták Pécsen az Aradi vértanúk útján.

⁵ Pécs, Rákóczi út 80.

János az Anatómiai Intézetet vezette. Szentágothai középső lánya, Klára után, az évfolyamtársunk volt. Amikor harmadévesek lettünk, akkor ment föl a professzor Pestre.

A biofizikán Ernst Jenő szintén fantasztikus figura volt. Mindig fehér köpenyt viselt, és olyan sapka, mint amit hentesek hordanak, volt a tiszta kopasz fején. A képleteket felvágta a táblára, aztán lekapta a sapkáját, azzal letörölte a táblát, majd visszarakta és folytatta az előadást.

Lissák Kálmán volt az élettan professzora. Ő mint egy gróf, úgy nézett ki. Magas, karcsú, nagyon jó vágású férfi volt. Endrőczy Elemér és Grastyán Endre dolgozott még az élettanon. Utóbbi akkor még talán gyakornok volt, később professzor lett ugyanott. Róluk lehetett tudni, hogy nagy emberek lesznek.

Az anatómián ott volt Halász Béla, Flerkó Béla, és akkor volt kezdő ott Réthelyi Miklós, aki később Szentágothai Klára férje lett. Többször láttam nyilatkozni. Minden mozdulata, minden beszéde, mintha az apósát láttam volna. Döbbenetes volt.

Szentágothai milyen gyönyörűen rajzolt! Jóban voltam Klarával, így voltam náluk. A lakásuk tele volt az apja saját festményeivel. És az előadásokon is hihetetlen, hogy milyen rajzokat dobott fel a táblára pillanatok alatt. Mindent demonstrált, az egyiket soha nem felejttem el. A kismencedében, elől van a húgyhólyag, mögötte van a méh, majd a végbél, a hashártya pedig ezek közé betüremkedik. Kihívott egy magánál egy fejjel alacsonyabb és egy még alacsonyabb hallgatót, majd behozatott egy lepedőt. Fölálltak egymás mögé, a fejükre dobta ezt a lepedőt, és ezeket az üregeket ott benyomta. Mondta, jól jegyezzük meg, hogy gyulladás esetén a hasúri folyadék itt fölgyülemledhet és innen leszívható.

Lajos László volt a szülészet professzora. Az egy nagyon emlékezetes jelenet volt, amikor vizsgán az előttem lévő fiút Lajos nem akarta kirúgni, de már nagyon faggatta. Én meg már úgy kiborultam ettől az egésztől, hogy amikor énrám került a sor, egyszer csak elkezdtem sírni. Életemben nem sírtam még vizsgán, és Lajos benyúlt a zsebébe, elővett egy nagy fehér zsebkendőt, hogy: „Törölje meg az orrát!”

Csodálatos professzoraink voltak! Hihetetlen élmény! Ilyen professzori gárda nem lesz több.

A két legokosabb lány az évfolyamon Losonczy Hajna és Nagy Judit volt. Mind a ketten professzorok lettek, nemzetközi társulatoknak a tagjai, három nyelven oktattak az egyetemen.

Az egyetemen rájöttem, hogy laborban szeretnék majd dolgozni. Ezért negyedévtől a Mikrobiológiai Intézetben voltam externista egy évfolyamtársnőmmel. Mi voltunk az utolsó évfolyam, akiket az egyetem befejezésekor a mostani Halasy-Nagy József Aulában avattak. Miután megkaptuk a diplománkat, kiderült, hogy az intézetben csak egy státusz van. Nem én kaptam meg. Ekkor apám egyik tanítványa a Közegészségtani Intézetben szólt, hogy most létesül a KÖJÁL⁶ keretein belül egy kővágószőlősi kirendeltség. Ezt helyileg az Olympia Étterem mögött, az urán legényszálló keleti szárnyának déli végében alakították ki. Itt létesült egy labor, melynek humán vonatkozása nem volt. Itt kifejezetten környezetegészségügyi vizsgálatokat végeztünk, mert az uránbányának volt egy saját dozimetriai szolgálata. Hatósági szinten ezt mi kontrolláltuk. Urbán Aladár, aki ennek a vezetője lett, szólt apámnak, hogy nincs-e kedvem odamenni. Labor, labor, jó, megyek, gondoltam. 1965. október 1-jén kezdtem meg ott a munkát.

⁶ Közegészségügyi-Járványügyi Állomás.

Mi volt a feladatod?

Aladár nagyon ügyes volt, olyan műszereket szerzett meg az uránbányától, melyek helyett ott már korszerűbbeket vettek. Egy környezetvédelmi labort működtettünk. Volt egy vegyésztechnikus, egy gépésztechnikus és asszisztencia is. Feladatunk volt az uránbányászok egészségi állapotának ellenőrzése, az esetleges foglalkozási megbetegedések sugárvédelmi szempontból való követése. Ezen kívül megszervezték az úgynevezett sugáregészségügyi decentrumokat. Kezdetben Baranyához tartozott az egész Dunántúl, Soprontól Bajáig és Barcstól Dunaújvárosig. Ezek a decentrumok ellenőriztek minden olyan munkahelyet, ahol izotóppal vagy ionizáló sugárzást alkalmazó berendezéssel dolgoztak, a telepítést, a működést és az azzal dolgozó személyzetet. Ez volt a feladatunk, és végül én ezt megszerettem, mert nagyon érdekes volt. Tényleg annyira sokrétű! A soproni geofizikai kutatóintézetből kezdve a kaposvári cukorgyárnak a silóban lévő izotópos szintjelzőjén át, a különböző helyeken lévő állategészségügyi szolgálaton át minden idetartozott, az orvosi munkahelyek is természetesen. 1972-ben épült föl az új KÖJÁL-székház itt, a Szabadság út sarkán.⁷ Amikor beköltöztünk oda, egy teljesen önálló osztály lettünk, aminek aztán én lettem a vezetője. Később Tolna megyében lett egy új decentrum, mert elkezdték építeni a paksi atomerőművet, bár én az erőmű tervezésétől kezdve szakmailag részese voltam a munkálatoknak. Majd lett egy győri decentrum is. Így végül nekünk maradt Somogy, Zala, Baranya megye és az uránbánya. Egészen 2001-ig dolgoztam itt, amikor már folyt az uránbánya felszámolása. Ezzel kapcsolatban fontos feladat volt az úgynevezett rekultivációs tevékenységek szakértése és ellenőrzése – meddőhányók, zagytározók, a kiemelt bányavíz ellenőrzése. Ezt megelőzően hosszas tárgyalások és helyszíni szemlék folytak a paksi atomerőmű nagy aktivitású hulladékainak végleges elhelyezése tárgyában. Erre a célra kizárólag tökéletesen vízzáró kőzet alkalmas, ilyen a régióban több helyen található, például Boda község 1000 méternél mélyebb rétegeiben. Szóba került Mecseknádasd, Magyarereggy is. Végül Bátaapátiban találták meg a megfelelő helyszínt. Ez nagyon sok tárgyalással és a zöldek aktív tiltakozásával járt együtt.

Emlékszem, hogy 1986. május 1-jén sorakoztunk a ház előtt, hogy megyünk a május elsejei felvonulásra. Ekkor közölték, hogy a sugáregészségügyi osztály dolgozói nem mennek felvonulni, hanem menjenek fel a laborba. Az 5. emeleten volt ez a labor, és ott nagy titokban közölték, mi történt Csernobilban. Senkinek nem volt szabad erről beszélni. A mi laborunk volt a Dunántúlon akkor az egyetlen labor az uránbánya környezetellenőrzése okán, amely ilyen mérésekre fel volt készülve. A szakmai felettesünk az Országos Sugárbiológiai Intézet volt Budafokon, a Törley-kastélyban. Ő volt a szakmai irányítónk, de ezen kívül a Dunántúlon csak mi tudtunk levegő- és növénymintát nézni, élelmiszer- és esővízmintákat mérni. Akkor ez nagyon fontos volt. Egy-két napig az esővízben elég masszív szennyeződések mértek, de mondhatom, hogy ez napok alatt lecsöngött. Az egyik vegyésztechnikus egy nagyon jó humorú fiú volt, és azt mondta, ha kérdezik, azt kell mondani, hogy nincsen semmi, de már az is csökken. Például Varga Levente – volt évfolyamtársam, ő a gyerekkórház fertőző osztályának a vezetője volt – felhívott telefonon, és azt kérdezte, hogy nekünk salátát adnak ebédre, ezt megehetjük? Mondom, Levente, azt a salátát lemosták, nyugodtan megehetitek, mert ez maximum a levegőben szálló porral szennyezhető. De ahhoz, hogy a salátába beépüljön a talajból egy izotóp, éveknek kell eltelni, de itt nem is lesz a talajban olyan szennyezés, hogy ez bekövetkezhessen.

⁷ Pécs, Szabadság út 7. Ma itt működik a Baranya Vármegyei Kormányhivatal Népegészségügyi Főosztálya.

4. kép – Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Sugárvédelmi Szakcsoport emlékérmé, 2002

Azóta mivel töltöd az idődet?

Amikor 2001-ben hatvanévesen nyugdíjba küldtek, munkabírásom teljében voltam. Szerencsére fiamék bejelentették, hogy házat szeretnének építeni. Közös kerestünk megfelelő helyszínt és találtunk egy csodálatos telket Cserkúton, ami nem volt közművesítve. Fiam már vissza akart lépni a vásárlástól, de én vállaltam, hogy az összes közműellátás bekötését intézni fogom. Ez jó egy évig tartott. 2002-ben elkezdődött az építkezés, 2003. november 5-én ebben a házban megszületett az első unokám. Nagyon aktív és változatos nyugdíjas éveket élek. Vannak túratársaim. Holnap például Tihanyba megyünk, imádom összeállítani a menetrendet. És egynapos pesti utakat is szervezek. Ezt nagyon élvezem, és szerencsére találtam ehhez társakat. Már a szüleimmel gyerekkoromban is nagyon sokat túráztam, utána a gyerekeimmel is, és apám halála után csatlakoztam egy nagyobb túratársasághoz. De onnan hamar kiváltunk, a vőm szerint a kemény mag, mert nekünk nem tetszett, hogy nagyon sokszor ismétlődtek a túraútvonalak.

Az első találkozásunkkor visszaemlékeztél az egyetemi éveidre is. Elmondanád nekünk pár élményedet most is?

Azt szoktam mondani, hogy engem egy selyempapírral kibélelt cipősdobozban tartottak a szüleim. Amikor bekerültem az egyetemre, akkor se az igazi egyetemista légkörben töltöttem a mindennapokat. Fogalmam sem volt a való életről, nem vettem részt az egyetemi bulikban. Szentágothai Klárával, az ő egyik barátnőjével, Sirokai Zsófiával és Varga Leventével – akit korábban már említettem –, minket a képzőművészet, a zene érdekelt. Nem egy átlagos egyetemista életet éltem.

Arra emlékszem, hogy első- vagy másodéven kellett mennünk társadalmi munkára, kukoricát címeztünk. A lányok Bólyban voltak, a fiúk pedig Grécpusztán, és leveleztünk egymással. Az Üdülő Bárban⁸ is voltunk párszor fent táncolni, akkor ott még zongorista volt. Néha kirándulni is jártunk.

⁸ A Szakszervezetek Országos Tanácsának (SZOT) mecseki üdülőjében (Hotel Kikelet) 1963-ban nyílt meg szórakozóhelyként.

5. kép – Hallgatói csoportkép 1961 körül. Felső sor balról jobbra: Márk Bertalan, Kellermayer Miklós, Molnár Gábor. Alsó sor balról jobbra: Szabó Dénes, Somfai Magdolna

Nyáron volt kötelező kórházi gyakorlat. Ápolási gyakorlatra én Mohácsra kerültem, aztán később voltam a Dischka Győző utcai sebészeten is, ami nagy élmény volt. Valamikor negyed- vagy ötödévben behoztak egyszer egy uránbányászt, akire ráomlott a bánya fala. Minden csontja össze volt törve. A medencecsontja, a bordái, a karja, a lába, borzalmas állapotban volt. Egész éjjel dolgoztak rajta a sebészek, én végig ott voltam. Akkor gondoltam, hogy sebész talán szeretnék lenni, ez volt az egyetlen szak, ami érdekelt. De aztán átgondoltam a dolgot.

A sebészettel való kacérkodáson kívül gondtál még arra, hogy gyakorló orvos leszel?

Nem. Apám többször levitt engem a MÁV reuma szakrendelésre, azzal a nem titkolt szándékkal, hátha kedvet kapok, de mindig mondtam neki, miután hazajöttünk, hogy ezt nem akarom. Nem volt hozzá affinitásom. Végül az, amibe véletlenül kerültem, mert ilyen munkakör nem is volt addig, azt szerettem. Amikor elkezdtem dolgozni, mondtam az igazgatónak, hogy le akarom tenni a laborszakvizsgát. Rábólintott azzal a feltétellel, ha utána a higiénikus szakvizsgát is megszerzem. Elfogadtam. Úgyhogy három év alatt letettem a laborszakvizsgát úgy, hogy a 400 ágyas klinikára jártam gyakorlatra. Utána a higiénikus szakvizsga miatt havonta három napra föl kellett menni Pestre, és ott volt az Orvostovábbképző Intézet keretein belül a képzés. Három év múlva megszereztem azt a szakvizsgát is. Addig nem volt olyan szakképesítés, hogy sugárbiológia, sugárvédelem, de én úgy kaptam meg ezt a harmadik szakképesítést, hogy nem is kellett vizsgáznom a szakmai múltamra való tekintettel. Rajtam kívül csak a pesti sugárbiológiai intézet munkatársai kapták meg ezt vizsga nélkül. Ezeket nagyon élveztem! A sugárvédelmi munkakörben az nyűgözött le, hogy olyan területekre jutottam el, ahol azelőtt soha nem jártam és nem is járhattam volna, mert nem lett volna rá lehetőségem. Utána bevezették, hogy minden ilyen munkahelyen dolgozónak sugárvédelmi továbbképzést kell végezni. Ezután nagyon sokat oktattam tanfolyamokon. A körmendi kórháztól a győri kórházon át, sok-sok he-

lyen. Nagyon élveztem! Ha még egyszer kezdeném, akkor is ugyanezt csinálnám. De ez teljesen véletlenül alakult így.

Arra számítottam, hogy bent maradhatok a Mikrobiológiai Intézetben, ahhoz lett is volna kedvem. De az nem jött össze. Ez meg abszolút váratlanul jött, és végül nagyon jól sült el.

Azt mondtad, hogy zongorázott az édesapád.

Apám elvégezte a zenei konzervatóriumot is. Opritia Mária⁹ volt a zongoratanára, aki később nekem is. Apám gyönyörűen zongorázott. Nagynéném szerint Liszt Ferenc *Szerelmi álmok* című darabját senki úgy nem tudta játszani. Nálunk a családban nagyon nagy zenei élet folyt. Apámnak abszolút hallása volt, és az volt az elképzelése, hogy majd Jenő bátyám fog zongorázni, Csaba bátyám hegedülni, én pedig csellózni, és micsoda jó kamaraegyüttes leszünk! Csaba bátyám közölte, hogy esze ágában sincs hegedülni tanulni. Jenő azt mondta, hogy ő oboázni akar, így is lett. Én meg mondtam, hogy csak nem képzeled, hogy majd a csellóval fogok vonulni végig a városon hetente kétszer a zeneiskolába, és cipelem a csellót! Inkább zongorázni tanultam, nem voltam különösebb tehetség, de körülbelül hat évig jártam zeneiskolába. Ez a hat év igen hasznos ismereteket adott a későbbi komolyzenei érdeklődésemhez. Éveken át négyféle hangversenybérletem volt, most már csak kétféle és az alkalmi koncertek.

Jenő bátyám nagy zenei szervező volt a cisztereknél, operahangversenyeket szervezett. Vagy itt vacsorázott nálunk Gencsy Sári,¹⁰ Reményi Sándor és Rozsnyai Zoltán karmester, aki később disszidált, és Ausztriában szervezett egy magyar tagokból álló szimfonikus zenekart.

Apámnak kamarapartnere volt Sikorski Zsolnay Miklós.¹¹ Heti gyakorisággal zenéltek, Miklós hegedült, apám zongorázott. Nálunk a zene olyan volt, mint a kenyér. Apám saját kedvtelésére játszott. Amikor időskorában az otthonból hétvégére kihoztam, akkor a pianínón napi 4–5 órát játszott. Neki ez a lételeme volt.

Említetted a testvéreidet, ők szintén itt tanultak az egyetemen. Mesélnél róluk is?

Jenő bátyám 1933-ban született. Gyönyörű szép férfi volt. Ötödéves orvostanhallgató volt 1956-ban. Ő Csikor Kálmán¹² szárnysegédje volt a forradalomban, fent volt Vágotpusztán. Én másodéves gimnazista voltam ekkor. A Katalin és Könyök utca területén ruhákat és tartós élelmiszert gyűjtöttünk a pestieknek. Fiatalabb bátyám Csaba, aki 1936-ban született, másodéves joghallgatóként azt vállalta, hogy segít ezeket az adományokat teherautóval felvinni Pestre. Ő a fegyveres harcokban nem vett részt. Amikor leverték a forradalmat, egyértelmű volt, hogy Jenő tevékenységét meg fogják torolni, úgyhogy lement Mohácsra. Ő ott volt minden nyáron, szigorlóként is. 1957 februárjának első napjaiban többekkel együtt Jugoszlávia felé disszidált, ahol szerencsésen egy gyűjtőtáborba került. Norvégiában ekkor nagyon nagy orvoshiány volt, és ebben a táborban is olyan fiatalokat toboroztak, akik hajlandók ott elvégezni majd az orvosi egyetemet. Repülőt küldtek értük. Ott ta-

⁹ Opritia Mária (1895–1985) zongoraművész, zenetanár.

¹⁰ Gencsy Sári (1919–2008) operaénekesnő.

¹¹ Sikorski Zsolnay Miklós (1888–1973) építészmérnök, a Zsolnay-gyár építészeti kerámia részlegében váltotta apját, Sikorski Tádét.

¹² Csikor Kálmán (1910–1988) katonatiszt. 1956-ban a Baranya Megyei Forradalmi Katonatanács parancsnoka.

lálkozott egy stewardessként dolgozó magyar grófnővel, Terézzel, aki 1948-ban ment ki Norvégiába. Teréz egy autó-nagykereskedő fiához ment férjhez Oslóban. Apósa azzal bízta meg, hogy válasszon ki egy fiatalat a repülőn, akit taníttatni fognak. Teréz Jenőt választotta, a gép megérkezése után egyből hozzájuk is ment. Ezután egy évig csak nyelvet tanult, majd elkezdte a bergeni orvosi egyetemet. A felvételekor alá kellett írnia, hogy az egyetem befejeztével Norvégia északi részén fog állást betölteni. Jenő ezt vállalta, és tanulmányai után Narvik település mellé került körzeti orvosnak. 1960 körül anyám kapott nyugati útlevelet, így ki tudott menni Oslóba, ahol találkozott Jenővel és a grófnő családjával is. Ez nagy dolognak számított, mindenkit meglepett, hogy anyám kiutazhatott.

Én 1964-ben mentem férjhez Arató Károlyhoz. Anyósom, Feuerbach Rozália sváb családból származott, így kitelepítették őket Németországba. Mi pedig nászútra több mint egy hónapra mentünk oda és a bátyámhoz. A fele időt a németországi rokonoknál, a másik felét pedig Norvégiában töltöttük. Jenőnél sajnos az idő múlásával jelentkezett egy nagyon csúnya betegség, a sclerosis multiplex. Bátyám egyszer még hazajött. Ekkor Pálffy György ideggyógyász professzor, akinek ez volt az egyik fő kutatási területe, megmondta neki, hogy nem lehet rajta segíteni.

Férjeddal hogyan ismerkedtetek meg?

Volt egy barátnőm, Krassói Eszter. Ő egy neves pécsi háziorvos, Krassói Kálmán lánya volt. Eszter meghívott egy zsúrra. A nagy társaságban Karcsi is ott volt. Ő akkor egy év-folyamtársnőjének, egy győri lánynak udvarolt, de erre a házibulira a lány nem jött vissza Pécsre. Itt ismerkedtünk meg, és hajnalban már hazakísért. Emlékszem, amikor hazajöttem, anyám éppen porszívózott, mondtam neki, hogy megismerkedtem egy fiúval, akivel első pillanattól kezdve irodalomról beszélgettünk, kiderült, nagyon egy hullámhosszon vagyunk. Anyám nem örült, ő mindenképpen orvos férjet szeretett volna nekem.

Az ötödév végén mentem férjhez, Karcsi akkor már végzett. Először itt a főiskolán magyar-német szakon, aztán Szegeden is elvégezte az egyetemet. Komlón, majd Pécsen is tanított. Két gyermekünk született, Eszter 1972-ben és Péter 1974-ben. Négy remek fiúunokával ajándékoztak meg. Közülük kettő már harmadéves egyetemista, egyik a győri Széchenyi István Egyetem logisztikai mérnök szakán. Unokatestvére a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME) közlekedésmérnök szakának hallgatója, az ő öccse pedig most fog érettségizni a Veresegyházi Katolikus Gimnáziumban, majd szintén a BME-re szeretne jelentkezni, gépész szakra. A legfiatalabb unokám szintén idén érettségizik és építésznek készül. Kicsit sajnálom, hogy a humán tárgyakhoz nincs különösebb affinitásuk, de lehet a mai világban ez így jobb is.

6. kép – Arató Károly az 1970-es évek elején

Később Karcsi bekerült a *Jelenkor* szerkesztőségébe. Tüskés Tibor volt az akkori főszerkesztő. A pécsi Leőwey Klára Gimnáziumban halála után egy tantermet neveztek el Karcsiról, és a Király utcai versoszlopokon is van egy Arató Károly-vers. Karcsi életében négy verseskötete jelent meg, halála után pedig a Pro Pannonia kiadott még egy kötetet, melyben korábban megjelent verseiből volt válogatás az addig még kiadatlan versei mellé.

Ha csak a Jelenkor akkori szerkesztőire és szerzőire gondolunk, egy inspiráló társaságba kerül-tél. Mesélnél erről az időszakról?

A férjem révén egy fantasztikus társaságba kerültem. Eszembe jut egy jelenet Csorba Győzővel, aki a Damjanich utcában lakott. Amikor már elég idős volt, mindig itt sétálgatott az Aradi vértanúk útján, és gyakran összefutottunk a házunk előtt. Egyszer itt álltunk a ház előtt, mondtam neki: Győző, ezen az oszlopon el fognak helyezni egy táblát. Az lesz ráírva, hogy itt beszélgetett Csorba Győző Somfai Magdolnával. Takáts Gyulától kezdve Bertha Bulcsún, Pákolitz Istvánon át Lázár Ervinig nagyon sok íróval találkoztunk, voltunk baráti viszonyban. Lázár Ervinnél tündéribb ember a világon nem volt! Olyan humora volt, hogy imádták! Mindenki imádtá! Bertha Bulcsúval is nagyon jóban voltunk, sokat jártam fel a *Jelenkor* szerkesztőségébe. A Nádor Kávéház egy csodahely volt. Ott mindig lehetett találni egy barátot. Minden balettbemutatón ott voltunk.

Köszönjük a beszélgetést!

(Az interjút készítette és jegyzetekkel ellátta: Dezső Krisztina és Pálmai Dóra.)

Pécs, 2026. január

7. kép – Somfai Magdolna a gyémántdiploma átadóján, 2025.

KÉPJEGYZÉK

1. kép	Somfai Jenő és Timkó Magdolna esküvői képe, 1931 december 8. (Somfai Magdolna tulajdona)
2. kép	Somfai Jenő kezdő gyereksebészként, 1930 körül. (Somfai Magdolna tulajdona)
3. kép	Útlevel, 1936. (Somfai Magdolna tulajdona)
4. kép	Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Sugárvédelmi Szakcsoport emlékérmé, 2002. (Fotó: Dezső Krisztina)
5. kép	Hallgatói csoportkép 1961 körül. Felső sor balról jobbra: Márk Bertalan, Kellermayer Miklós, Molnár Gábor. Alsó sor balról jobbra: Szabó Dénes, Somfai Magdolna. (Somfai Magdolna tulajdona)
6. kép	Arató Károly az 1970-es évek elején. (Somfai Magdolna tulajdona)
7. kép	Somfai Magdolna a gyémántdiploma átadóján, 2025. (Fotó: PTE ÁOK)